

Μέσα στο καλοκαίρι μας ήρθε η πολύ ευχάριστη είδηση για την οριστική πλέον σωτηρία του ναού των Εισοδίων της Θεοτόκου στα Αλάτσατα της Ερυθραίας. Η γνωστή σε πάρα πολλούς Νεοερυθραιώτες Αλατσατιανή Παναγιά, η μητρόπολη των Αλατσάτων, ανακηρύχθηκε επισήμως ως ιστορικό μνημείο της Τουρκίας, έπαψε να λειτουργεί σαν τζαμί και επισκευάζεται με ταχείς ρυθμούς, αποκαλύπτοντας τα κρυμμένα μυστικά της.

Η εκκλησιά αυτή ήταν η πρώτη από τις τρεις μεγάλες εκκλησιές των Αλατσάτων. Χτίστηκε στη σημερινή της μορφή το 1833, με ντόπια λευκή πέτρα, μετά την πυρπόληση του προηγούμενου μικρού ναού το 1821, ως αντίποινα για την επανάσταση των Ελλήνων. Πρόκειται για μια πολύ χαρακτηριστική εκκλησιά της ύστερης Τουρκοκρατίας, σημαντικό έργο του περίφημου Σμυρnioτηνιακού μάστορα Στράτου Καλονάρη, ο οποίος εργάστηκε μαζί με το γιο του Μανόλη στις Κυκλάδες και στην περιοχή της Σμύρνης, χτίζοντας πολλούς ναούς (Παναγιά της Τήνου, Βαγγελίστρα του Τσεσμέ, Παναγιά της Κάτω Παναγιάς, Παναγιά Βουρλιώτισσα κλπ.).

Έχει το σχέδιο τρίκλιτης βασιλικής μεγάλων διαστάσεων, με υπερυψωμένο το κεντρικό τμήμα της στέγης και πολλά παράθυρα. Δυο σειρές από έξι μαρμάρινες μονοκόμματες κολόνες χωρίζουν το ναό σε τρία κλίτη. Το κεντρικό είναι διπλάσιο σχεδόν από τα άλλα. Στα δυτικά, τρεις μεγάλες θύρες (μία σε κάθε κλίτος) οδηγούν στον κυρίως ναό. Περιβάλλεται από ένα περίστωο με γυναικωνίτη που στηρίζουν εξωτερικά 10 μαρμάρινες κολόνες.

Από την κτιτορική επιγραφή του ναού, που αποκαλύφθηκε ακέραιη στη θέση της, πάνω από την κεντρική θύρα, πριν από μερικά χρόνια, μαθαίνουμε ότι ο ναός χτίστηκε μέσα σε ένα χρόνο, το 1833, υπό την επιτροπεία των χατζη-Τζανή Ντιλμπή, χατζη-Δημήτρη Σπανούδη και χατζη-Δημήτρη Μιχαήλου. Ο “κοινός” λαός των Αλατσάτων έβαλε τους κόπους και τις δαπάνες για την ανέγερση, ενώ ο “θεοφιλέστατος” επίσκοπος Κρήνης Μακάριος έδωσε μονάχα τις ευχές του. Το σουλτανικό φερμάνι της ανέγερσης επέτυχε ο Τσεσμελής καπτάν-Νικολής Λιας (ή Ηλιάδης ή Τουρκολιάς), που είχε καλές σχέσεις με υψηλόβαθμους Τούρκους αξιωματούχους.

Ωραίες αλατσατιανές παραδόσεις σχετικές με το κτίσιμο του ναού διασώθηκαν μέχρι σήμερα από γριές Αλατσατιανές της Νέας Ερυθραίας. Τις κολόνες του ναού, λέει η Ευανθία Τζανή, τις ήυρανε στον πάτο της θάλασσας, πολύ μακριά από τα Αλάτσατα, κοντά στα Ντεμερτζιλιά, και τις έβγαλαν νησιώτες βουτηχτάδες. Ήταν πανάλαφρες σαν μπαμπάκι, γιατί βοηθούσε η Παναγιά στην ανέλκυση και τη μεταφορά τους. Επίσης άλλα μάρμαρα έφεραν από τις αρχαιότητες του Λυθριού και τα μουλάρια, λέει, πήγαιναν μοναχά τους στον τόπο για το φόρτωμα, χωρίς ν' αγκομαχούνε με το βαρύτατο φορτίο τους. Η ίδια περιέγραφε με θαυμαστό τρόπο πώς ο Τουρκολιάς έκοψε τα κοντά σκοινιά με τη

σουλτανική βούλα, που του είχαν δώσει ως δείγμα των διαστάσεων του ναού, και τα μάτισε με άλλα μακρύτερα σκοινιά, χωρίς να επηρεάσει τις σουλτανικές σφραγίδες. Έτσι μεγάλωσε κατά πολύ τις διαστάσεις του ναού. «Αλάκερο φέσι γιομάτο χρυσές λίρες και μαλαματικά» έστειλαν οι Αλατσατιανοί στην Ιταλία, για να τα χύσουν οι μαστόροι μέσα στο μέταλλο της καμπάνας που παρήγγειλαν για την Παναγιά, για να 'ναι γλυκόλαλη και ν' ακούγεται ίσαμε την Αγγιλιά, το Ρεΐσντερέ και τα Λιτζια κι ακόμα μακρύτερα, σαν χτυπά, μου 'χε πει πολλές

Το έξοχο κι εντυπωσιακό τέμπλο του ναού, από τα ωραιότερα στο είδος του, σε ρυθμό νεοκλασικό, φιλοτεχνήθηκε σε τηνιακό μάρμαρο το 1873-74, από τον Τηνιακό μαρμαρά Ιωάννη Χαλαπά, πατέρα του περίφημου γλύπτη Γιαννούλη Χαλεπά και στοίχισε 750 χρυσές λίρες. Οι Χαλεπάδες με το συνεργείο τους είχαν δουλέψει σε πολλές εκκλησίες της Ερυθραίας και της Ιωνίας, μα δυστυχώς το μόνο άρτια σωζόμενο έργο τους στη Μικρασία είναι το τέμπλο της Αλατσατιανής Παναγιάς.

Ο ναός κατέστη το εκκλησιαστικό, κοινοτικό και εθνικό κέντρο της ερυθραιώτικης πόλης. Στο πανηγύρι της Μεσοσπορίτισσας (21 Νοεμβρίου) έσπευδαν χιλιάδες προσκυνητές από ολόκληρη την Ερυθραία, τη Χίο και από τα χωριά της Σμύρνης ακόμη.

Αναδημοσίευση από www.sepik.net/nea (Αλάτσατα, Θοδωρής Κοντάρης)

